

ÉVFORDULÓK

Az újratemetés jegyében

Egy évszázada, az újratemetés alkalmával Thaly Kálmán történész, képviselő, aki a legtöbbet tett a hamvak hazahozatala érdekében, a következőket mondotta: „Néhai édes jó urunk, felséges fejedelmünk, dicsőségében halhatatlan II. Rákóczi Ferenc! Tehát itt vagy, édes hazánk földjén, amelyért a te nemes önzéstelenségében annyit áldozták, mint ezredév óta senki. (...) Most éppen kétszáz esztendeje, 1706-ban éppen október havában történt, hogy a fejedelem itt, az ellenség visszaverése után az összelövődözött vársba vomult be.” Majd később így folytatta: „Csak most jött vissza, százkilencvenöt esztendő után. És kik bujdosnak vele a leghívebben. Azok az ifjak, akiket itt Kassán, Patakon neveltetett, a nemes testőrség ifjai, az ország előkelő családjaiknak virágai mindazok, akik személyes környezetében éltek valaha Rákóczinak, mindazok a Rákóczi szeretetének bűvös varázsa alá estek.” A hosszú szónoklat a következőképpen zárult: A Rákóczi kultuszt „Orsovától Kassáig meghatva szemléltük: nem lesz soha elfeledve s felséges hamvaidhoz és a kassai dombon állítandó remek emlékhöz zarándokolni fog az egész ország, különösen az ifjúság tömege, hogy hazaszeretetet tanulhasson a legnemesebb fejedelemtől, akinek emléke, míg magyar él, örökké élni fog.”¹

Ekkor szállították ünnepélyes keretek között Késmárkra gr. Thököly Imre földi maradványait is, akinek sírboltja csak 1909-ben készült el. Őt akkor helyezték örök nyugalomra.²

Az ünnepségsorozat

Az ünnepségsorozat előkészítésére Kassa időben fölkészült. Borsiban, a fejedelem szülőhelyén kezdődött 2006. március 26-án, Rákóczi születésének 330. évfordulója alkalmából.³ Ott a koszorúzás Rákóczi mellszobránál zajlott – Mayer Ede hányatott sorsú alkotásánál, melyet 1907-ben eredetileg Zólyom főterén lepleztek le és 1969-ben került mai helyére – a Kassai Önkormányzati Kerület (KÖK) képviselői és más hivatalosságok jelenlétében.

Csak Kassán hozzávetőlegesen harminc ünnepi rendezvény tartottak. Nagyjából tucatnyi kiadvány jelent meg. Még a 2005. év végén naptárt adtak ki, mely az újratemetés fényképeivel és emlékeivel volt illusztrálva.⁴ Képeslapok, emlékérmék és egyéb emléktárgyak vásárlására nyílt mód. Október 14. és 20. között Rákóczi témájú játékfilmeket vetítettek a Thália Színház Márai Stúdiójában. Számos alkalommal sor került városnéző sétákra, melyek a kuruc korhoz és Rákóczihoz kötődő épületek és kiállítások bemutatását tekintették fő feladatuknak. Több alkalommal vetítették a 100 évvel ezelőtt készült filmet is.

A Rákóczi-szobor

Kassán a Rákóczi-szobor leleplezése jelentette az első jelentősebb ünnepélyt. Eredetileg március 5-ére tervezték, szerencsére azonban az időpontot megváltoztatták, hiszen ez a nap „a gyászos emlékeztető kassai kormányprogram” kihirdetésének évfordulója (1945), „mely a Lebensraum tébolyának klinikai tüneteit mutatja” (Illyés Gyula). Végülis április 3-án került sor az avatásra. A szobrot két nappal korábban állították föl a Hóhér-bástya udvarán, a fejedelem ebédlőháza előtt, melynek berendezését és épületelemeit 1905-ben szállították Kassára és 1939–43 között építették meg. Maga a 235 cm magas bronzszobor 6 tonna súlyú szürke brazí-

¹ Kassai Hírlap 1906. X. 30. 2–3. – Az altemplomban a következő személyiségek hamvai nyugszanak: II. Rákóczi Ferenc (1676–1735), Rákóczi József (1700–1738), Zrínyi Ilona (1643–1703), gr. Beresényi Miklós (1664–1722), főgenerális és második felesége, gr. Csáky Krisztina (1654–1723), gr. Esterházy Antal (1676–1722) tábornok és Sibrik Miklós (1673–1735) ezredes.

² 1909. X. 30.

³ 1676. III. 27.

⁴ Sajnos ennek magyar szövege nyelvtanilag méltatlanul pongyola és hibás.

liai gránitszklán áll. Rajta Európa térképe Rákóczi élete főbb állomásainak feltüntetésével. A szobor alkotója Györfi Sándor, karcagi Munkácsy-díjas szobrászművész. A műalkotást a magyar állam ajándékozta Kassának. Rákóczi rodostói (tekir-dagi) ebédlőházában a fejedelem emlékmúzeuma található, amit csak 1991-ben nyitottak meg. Itt tekinthető meg a száz éve készült film is, melyet Körmeny-Fékes Lajos (1876–1930 után) városi tanácsnok készített Zitkovszky Béla közreműködésével.

A Szlovák Műszaki Múzeumban nyitották meg május 3-án a *Rákóczi és a kuruc harcokok nyomában* című kiállítást, melynek kétnyelvű katalógusát a Kassai Polgári Klub adta ki Csala Kornélia szerkesztésében. A 62 oldalas, képekkel ellátott kiadvány zömét az események időrendi összefoglalója tölti ki 1517-től 2001-ig.

Tokaji Fesztivál

Július 2-án *Tokaji Fesztivál* zajlott Borsiban, ahová Kassáról a Tokaj Expressz különvonata indult. A résztvevők ingyen utazhattak. A vasútállomáson ünnepi fogadásban volt részük, majd menet indult a kastélyhoz, ahol megkoszorúzták a fejedelem emlékművét és megnyitották a fesztivált. A kulturális műsorban bemutatkoztak a dél-zempléni folklórcsoportok és meghívott együttesek.⁵ A kísérőrendezvények keretében a reneszánsz borsói kastély udvarán népi mesterek mutatták be tudásuk legjavát. Tokaji ételkülönlegességek között lehetett válogatni, melyek után jól esűztak a kiváló tokaji borok. A nagykaposi Nimród csoport újaszai is bemutatták tudományukat. A rendezvény védnöke Zdenko Trebula, a KÖK elnöke volt, aki az ünnepség keretében méltatta a fejedelem nagyságát.

Kassai felvonulás

Az év folyamán három alkalommal Rákóczi „maga” vonult föl a kassai Fő-utcán, hogy azután a Dóm előtt élőképet alkossanak, amit egykor Lengyel-Reinfuss Ede (1873-1942) festett meg. Kuruc és labanc katonák kísérték. Majd a Hóhér-bástya udvarán kuruc kort idéző bemutatót tartottak, vívással, ágyúdörgéssel egybekötve.⁶

Július 15-én a Hóhér-bástya udvarán tartotta a Thália Színház *Szigligeti Ede: II. Rákóczi Ferenc fogságai* című darabjának bemutatóját, melyet Kerényi Ferenc és Moravetz levante dolgozott át.⁷ A darabot, mely nem tartotta magát a történelmi hűséghez, Pinczés István rendezte. A színművet az ünnepségsorozat végén még három alkalommal előadták.⁸

Tinódi – Bocskai – Rákóczi emléknep

A Magyar Reformátusok V. Világtalálkozója keretében augusztus 20-án *Tinódi–Bocskai–Rákóczi emléknepot* tartottak Kassán. Az ünnep istentisztelettel kezdődött. A város főpolgármestere, *František Knapik* és az Óváros polgármestere, *Váubonár Grega* is köszöntő beszédet mondott. Az igét dr. Erdélyi Géza, a Szlovákiai Református Keresztény Egyház püspöke hirdette. Az ünnepi ebéd után a küldöttségek megkoszorúzták a Rákóczi-szobrot. Koszorú került Tinódi Lantos Sebestyén Kovács utcai emléktáblájára is, hiszen idén emlékeztünk meg a költő-tudósító halálának 450. évfordulójáról,⁹ majd Bocskai István emléktáblájánál állt meg a nagyszámú résztvevő, hiszen uralkodása idejében Kassa volt Erdély politikai fővárosa (1604–1606). A fejedelem négyszáz évvel ezelőtt hunyt el a városban.¹⁰ Délután történészek előadásokat tartottak, majd Tőkés László, a Királyhágó-melléki Református Egyházkerület

⁵ Napsugár (Borsó), Huták Virága (Pálháza), Szőlőske, Kisgéres, Csergő, Királyhelme (Árvánlyhaj), Rozsnyó, Legenyemihályi, Bári (Szellő), Ungvát, Iarcal (Iarcali Hagymányórzók), Iarnóv (Swierczkowiacy), Sepsiszentgyörgy (Fenyőcske), Eperjes (Šarišan), Poprád (Fortis) művészeti csoportjai.

⁶ A Kassához közeli Budaméren május 13-án, majd Kassán (VI. 8., VII. 21., VIII. 18.), a Rákóczit alakító szlovák Anton Gáborra, aki a városhoz közeli Iemesen lakik, ezért esett a választás, mivel van lova és tud lovagolni.

⁷ 1906. október 27-én Kassán már előadták a színház Rákóczi-ciklusának keretén belül.

⁸ Még egyszer a Hóhér-bástya udvarán és kétszer a Thália Színházban (X. 27. és 28.) A díszleteket *Bényei Miklós*, a jelmezeket *Molnár Gabriella* tervezte. Koreográfusa *Richtarszék Mihály* volt.

⁹ 1556. I. 29.

¹⁰ 1606. XII. 29.

püspöke elemezte a magyarság jelenlegi helyzetét, törekvéseit a *Szabadságért, Európáért* ünnepi műsor keretében. Ezt a Thália Színház művészeinek előadása zárta. Az egész napos rendezvényen *Béke Csaba*, debreceni lantművész működött közre. A résztvevők megtekinthették a színház előcsarnokában a fejedelem újratemetéséről szóló fényképkiallítást, amit Erdélyi püspök nyitott meg.

Rákóczi útja

Ugyanaznap Nagysároson, a fejedelem egykori megyei székhelyének közösségi házában találkoztak a „Rákóczi útja” nevű civil szervezet tagjai, hogy megtárgyalják programjukat és tevékenységük lehetőségeit. Martin Sárosy mérnök, a Szlovákiai Madárvédők Egyesületének elnöke, kezdeményezésére jött létre e szervezet azzal a céllal, hogy fölújítsák a Rákócziak emlékhelyeit, turistautat alakítsanak ki. Ez összekötné azokat a településeket, amelyekkel kapcsolatban állt a történelmi család. Délután ünnepélyes keretek között leplezték le az egykori kastély parkjában a legöregebb nagysárosi hársfa mellett azt az emléktáblát, amelyen olvashatók a famatuzsálem adatai, ami sokak szerint már 300 esztendő óta a fejedelemre is emlékezhetne. E fa alatt tartották meg kulturális programjukat, amire meghívták a kisváros érdeklődő polgárait. Sárosy szervezte meg a vár udvarának és környékének rendbetételét is.¹¹

Október 15-én a Szlovák Numizmatikai Társaság Kassai Szervezete országos gyűjtő találkozót szervezett, melynek a kassai Kohal szálló kongresszusi központja adott otthont. Ez szintén Rákóczi jegyében zajlott.¹²

Thaly-kiállítás

Október 19-én a Hóhér-bástya egyik részében megnyílt az *Évszázados történet – Thaly és Rákóczi* című kiállítás, mely Thaly Kálmán (1839–1909) pozsonyi történész és politikus életútját mutatta be. A „vén kuruc” – aki a fejedelem kései íródeakájának tartotta magát – volt az, aki az emigránsok hamvainak hazahozatala érdekében és a kor dokumentumainak feltárásában, azok kiadásában oroszlanrész vállalt.

Az ünnepségsorozat fénypontját az október 27–29-ére eső napok rendezvényei jelentették. Az *Uhorský dvor* (Magyarhoni Étterem)¹³ már október 23-ától Rákóczi-korabeli ételekkel várta vendégeit.¹⁴

Rákóczi konferencia

Október 27-én kétnapos nemzetközi tudományos konferencia kezdődött *II. Rákóczi Ferenc Kassán, 1906–2006* címmel,¹⁵ melyen több mint 30 cseh, lengyel, szlovák, magyar, kárpátaljai és török kutató tartott előadást, melynek védnöke PhDr. *Dusan Čaplovič* DrSc. történész, a szlovák kormány miniszterelnök-helyettese volt.¹⁶ A főpolgármester köszöntőjében leszögezte

¹¹ Kiss Gy. Csaba: Sáros – a Rákócziak nyomában. Magyar Nemzet 2006. VIII. 30.; 14. – sajnos erről az eseményről a szlovákiai magyar sajtó nem tudósított.

¹² Ez a társaság adta ki szlovák a *Numizmatické a heraldické artefakty na Františka Rákócziho* (II. Rákóczi Ferencre vonatkozó numizmatikai és címertani műtárgyak) c. kiadványt. A szerzők összefoglalják a Habsburg-ellenes felkelés történetét, bemutatják a Rákócziak címerét, az általa kiadott pénzeket (1703–1707) és érméket, a hamvak hazahozatala alkalmából vert emlékérmét – röviden összefoglalva a hazahozatal történetét –, a Pro Libertate cserkész jelvényt (1938), valamint az 1938-as felszabadulás alkalmából kiadott emlékérmét, amit kitüntetésként adományoztak. A 45 oldalas kiadványt magyar és angol nyelvű összefoglaló zárja. Kiadtak még néhány postai emléklapot és -borítékot is.

¹³ A Malina Hedvig-botrány kibukkanása után, az étterem ablakait „ismeretlen tettesek” kővel verték be. A nyitrai diáklányt 2006. augusztus 25-én két bőrféjű azért verte meg, mert magyarul adott útmutatást magyarországi autós turistáknak. A rendőrség tagadja, hogy az eset megtörtént volna. A szlovák sajtó nem osztja a rendőrség és ügyészség álláspontját.

¹⁴ A Rákócziat alakító Anton Gábor felkérték, hogy invitálja a vendégeket az étterembe, ám sok dolga nem akadhatott így 29-én a dóm előtt is megjelent, s többen elbeszélgettek vele. Lehát „maga a fejedelem” is részt vett „saját” temetésén.

¹⁵ A konferencia kiadott meghívója sajnos következetlen írásmódot követett, l. Jöjjön Rákocsihoz Košicéba. in: Új Szó 2006. X. 28. 2.

¹⁶ Őszívesen részt vett volna a 29-ai főlvonuláson és az ünnepi misén is, ám Róbert Fico kormányfőtől erre nem kapott meghatalmazást.

te, Rákócziinak történelmi rehabilitációra van szüksége. A fejedelem, mint történelmi személyiség, nem csupán egy nemzet kincse. Mint kutatási téma is érdekfeszítő. A kor keresztény karaktere idején a vallási türelem, a szlovákok és magyarok békés együttélése összefonódott Kassa múltjával. Hiszen a volt jezsuita templom a Rákócziak családi sírhelye. A letűnt időszak szlovák történetírása háttérbe szorította, hamis mítoszokat aggatott rá és félremagyarázta törekvéseit. Gondolom – mondta a főpolgármester – ezek az idők mögöttünk vannak. Ez a konferencia pontot tesz a félremagyarázásokra.

Dusan Čaplovič közölte, bár fontos számára, hogy e fórumon felszólalhat, ám ennél sokkalta lényegesebb, hogy a szlovák–magyar kapcsolatok és együttműködés a kultúra, az iskolaügy és kutatás területén pozitív irányba mozduljanak el. Ez fontos a szlovák kormány számára is. Aki ezt nem érti meg, az csak fecseg. Ezt minden ellenkező híresztelés ellenére, a Duna mindkét oldalán vallják. Nincsen kiválasztottak történelme, a történetírás nem lehet vádirat. Rákóczi Ferenc értékelése gyakran függött a vallási és politikai beállítódástól, mely ennek okán felemás lett. Pedig a harcolókat a vallás és a hazaszeretet kötötte össze. A magyar és szlovák történetírás – a párbeszéd hiánya miatt – különbözőképpen értékelt a fejedelmet. Szlovák tórfélen aktuálpolitikai szempontok uralkodtak, Rákóczi személyiségével nem foglalkoztak. Egyfajta „ürelles” álláspontot képviseltek. A magyar történetírás idealizálta alakját. A szlovák historiográfia a szabadságharcot rebellióknak tekintette, a szociális, vallási, regionális-teritoriális szempontot részesítette előnyben. A megítélés ellentmondásos volt, mert Szlovákia területének két részén ellentétes fejlődés mutatkozott. A felkelés terhei a szlovák nép vállát terhelték. Az irodalomban Kalinčiaknál is előfordul labanc és kuruc szemlélet. Jánošík – a szlovákok legendás alakja – egy személyben kuruc és labanc is volt. Kétség kívül a háborúk nyomán az emberek szenvedtek, hősök és ellenségek éltek egymás mellett. Ellentétek, indulatok feszültek egymásnak. Feladatunk nem az, hogy megsértődjünk, hanem empátiával hallgassuk meg egymást. Ez egyaránt érvényes úgy a kormányokra és a népekre.

Az előadások témakörének felsorolását mellőzzük.¹⁷ Azok szövegét Kassa Város Levéltára amúgy is külön kötetben közreadja, s így hozzáférhetővé válik. Az előadások változatos té-

¹⁷ A konferencia előadásai: *R. Várkonyi Ágnes* (ELTE, Bp.) A Rákóczi-család és Kassa; *Kónya Péter* (Eperjesi Egyetem/EE/): A szabad kir. városok a Rákóczi-szabadságharc idején; *Mareková, Marie* (Palacký Egyetem, Olmüic): A felső-magyarországi szabad kir. városok gazdálkodása a 17. sz.-ban; *Németh István* (Magyar Országos Levéltár /MOI/, Bp.): II. Rákóczi Ferenc államának várospolitikái kérdéseiről; *Tóth Péter* (Miskolci Egyetem /ME/): II. Rákóczi Ferenc Béli Mátyás szemével; *Dangl, Vojtech* (Történeti Intézet, Pozsony): A kuruc hadsereg taktikája és stratégiája; *Czigány István* (I. hadtörténeti Intézet /IH/): II. Rákóczi Ferenc és társadalom a Rákóczi-szabadságharc idején; *Seges, Vladimír* (III. Pozsony): Katonai szabályzatok a Rákóczi-szabadságharc idején; *Hagi Zoltán Péter* (Debreceni Egyetem): A császári- királyi hadsereg összetétele; *Uhlir, Dusan* (Sziléziai Egyetem, Ópava): A huszárezredek kialakulása a francia hadseregben; *Mron, Irena* (Szent Ciri és Metód Egyetem, Nagyszombat): A nagyszombati béketárgyalások - II. Rákóczi Ferenc a francia diplomácia szemzőgéből; *Boltik József* (Pázmány Péter Katolikus Egyetem /PPKE/, Bp.): II. Rákóczi Ferenc a gens fidelissima; *Feduska, Jacek* (Múzeum Zamojskie, Zamoszcz): II. Rákóczi Ferenc lengyelországi kapcsolatai; *Etényi Nóra* (ELTE, Bp.): Kassa a nemzetközi sajtóban; *Farkas Andrea* (Bp. fővárosi Levéltára): II. Rákóczi Ferenc levéltára; *Misóczki Lajos* (Eszterházi Károly Főiskola, Eger): Vallási türelem az észak-magyarországi vármegyék példáján; *Badnárova, Miloslava* (Állami Levéltár, Eperjes): Az evangélikus egyház II. Rákóczi Ferenc idejében és a rákövetkező időszakban; *Tajtak, Indislav* (Eperjes): II. Rákóczi Ferenc a szlovák történetírásban 1900–1945; *Fundárková, Anna* (Történeti Intézet, Pozsony): II. Rákóczi Ferenc közös történelmi és kulturális örökségünk része; *ifj. Bertényi Iván* (PPKE, Bp.): II. Rákóczi Ferenc újratemetése és Bécs; *Csatáry György* (II. Rákóczi Ferenc Főiskola, Beregszász): Vita II. Rákóczi Ferenc és társai újratemetésének helyéről; *Kirst József* (Kassa Város Levéltára): Kassa város részvétele II. Rákóczi Ferencnek és társainak újratemetésénél; *Halász Hajnal* (MOI, Bp.): II. Rákóczi Ferenc és társai hamvainak hazahozatala és újratemetése; *Gyulai Éva* (ME): Miskolc és Borsod vármegye részvétele II. Rákóczi Ferencnek és társainak újratemetésénél; *Duchón, Jozef* (Kelet-szlovákiai Múzeum, Kassa): II. Rákóczi Ferenc emigrációs hőzának mása Kassán; *Kabul Ali* (II. Rákóczi Ferenc Emlékháza, Tekir-dag): II. Rákóczi Ferenc Emlékháza Rodostóban; *Nováková, Stanislava* (Állami Területi Levéltár, Jindřichov Hradec): II. Rákóczi Ferenc és Neuhaus; *Szabó Mihály* (Borsai) és *Wittinger Mihály* (Országos Műemlékvédelmi Hivatal, Bp.): A Borsai kastély; II. Rákóczi Ferenc szülőhelye; *Katona Csaba* (MÖ), Bp.) Rákóczi iratok Hollandiából; *Orgona Angelika* (Magyar Nemzeti Múzeum, Bp.): Rákóczi pecsétjei; *Balázs Péter* (Szlovák Numizmatikai Társaság, Kassa): Emlékveretek II. Rákóczi Ferenc hamvainak hazahozatala alkalmából; *Nováková, Veronika* (Állami Levéltár vágselei fiókja): Kőrösszeírás Nyitra és Bars megyékben a Rákóczi-szabadságharc idején; *Adam, Ján* (Eperjesi Egyetem): II. Rákóczi Ferenc makovici uradalma a 17. sz.-ban.

mákkal foglalkoztak: Kassa és Rákócziak kapcsolatával, XVII. századi gazdasági, gazdálkodási és társadalmi kérdésekkel; a fejedelem különböző területeket érintő politikai elképzeléseivel, diplomáciai erőfeszítéseivel, nemzetközi kapcsolataival és azok megítélésével; a kuruc és labanc hadsereg szervezésével, hadászataival és összetételével; a vallási türelemmel és az evangélikus egyház helyzetével, valamint a nemzetközi visszhanggal és a korabeli pénzveréssel. Néhány előadás a hazahozatal körülményeit és az akkori vitákat, valamint a fejedelem életének fontos színhelyeit és emlékhelyeit vette górcső alá (Kassa, Neuhaus, Rodostó).

Várkonyi Ágnes előadásából azt tartjuk fontosnak kiemelni, hogy amikor Rákóczi rendezte a protestánsok és katolikusok viszonyát, elrendelte, hogy a templomot a vallási többség kapja, ám egyben biztosítani kellett a vallási kisebbség hitéletét is. Ezáltal megalkotta Európa első kisebbségvédelmi törvényét.

Érdekes előadást tartott *Katona Csaba* a Hollandiából hazakerült Rákóczi-iratokról. Rákóczi Imre (nem rokona a fejedelemnek) 1956-ban a családjára vonatkozó iratokat mentett ki, melyek között a fejedelem familiádjára vonatkozó dokumentumok is voltak. Ő úgy rendelkezett, amíg Magyarországon kommunizmus van, addig az anyag maradjon Hágában. Az 1956-os forradalom kerek évfordulója alkalmából a Holland Nemzeti Levéltár 2006. október 5-én átadta a Magyar Országos Levéltárnak ezeket az iratokat. Ezek másolatát Kassa Város Levéltára is meg fogja kapni, igazgatója máris részt vett az átadáson. Több oklevél is fellelhető a fejedelmi család levelezéséből és egy I. Károly által kiadott irat (1322), mely a család birtokait írja le, így II. Rákóczi Ferenc szülőhelyét, Borsit is.

Szlovák szemmel

Mivel a szlovák-magyar viszony méltó rendezése még mindig várat magára, érdeklődéssel vártuk azokat az előadásokat, melyek a fejedelmet szlovák szempontból értékelték. Ezek közül a legmegfontolandóbbnak a pozsonyi *Anna Fundárková* előadása bizonyult. Nem hagyott kétséget aziránt, hogy a fejedelem közös kulturális és történelmi örökségünk része. Rákóczi értékelése korfüggő volt. Az ő korában a szlovákok pozitívan ítélték meg. Erről a nagyszámú Rákóczi- és kuruc motívum tanuskodik a korabeli szlovák irodalmi hagyományban. Daniel Krman szlovák evangélikus szuperintendens a fejedelem szolgálatában állt, s a zsolnai nyomda is kiállt mellette. Csehszlovákia lerombolta a közös múlt jelképeit, vagyis eltávolította a korábban emelt emlékműveket és szobrokat, amivel a múltat kívánta elpusztítani. A mai szlovák közírás felemásan közelít személyéhez. Idézte Edita Tarabáková fizikust, aki rebellisnek, lázadónak látta, diktátori hajlamú személynek. Aki hitt saját tévedhetetlenségében és még nagyobb mértékben szegte meg a magyar törvényeket és egyéb jogszabályokat, mint a Habsburgok. Más szlovák dolgozatok is azt veszik észre, a felkelés alatt a szlovák nép különösen nagy áldozatokat szenvedett, mivel a harci cselekmények zöme a mai Szlovákia területén zajlott. A bányavárosok lerongyolódtak, a lakosság pusztult. Kassának el kellene felejtetnie, mert ez különösen sötét fejezet a város történetében. A Magyar Királyság második legfontosabb városa provinciális perifériára szorult.

Ha ezeket az érveket összességében nézzük, láthatjuk, csak gazdasági, anyagi szempontokra korlátozzák figyelmüket (mellőzik most, hogy nem minden érv helytálló, vagy éppen séggyel rosszmájú; a szlovákok számára szintén fontos vallásszabadság megvalósítását teljesen mellőzi; Rákóczi személyiségének bemutatása alapján torz). Az előadó leszögezte, a szlovák bírálatok nem veszik észre, hogy Rákóczi bukása a többféle nemzetből származó katonák veresége is volt. A Cum Deo... jelszó alatt a szlovákok elődei is harcoltak. Az elébb ismertett kritika nem tudja megválaszolni azt sem, miképpen volt lehetséges, hogy a csatákban elszenvedett nagy vereségek ellenére, Rákóczi nyolc éven át megőrizte hatalmát Magyarországon felett? Pozitív példaként idézte Štefan Markuš, volt magyarországi szlovák nagykövét véleményét, aki szerint Rákóczi egy mai ombudsman szerepét töltötte be. Küzdelme a XXI. sz.-ban folytatott nemzeti, vallási, polgári vagy politikai függetlenségért folytatott harcokhoz mérhető. Vitán felül áll, hogy ő a későbbi európai változások előfutára volt. A függetlenségi harcnak pozitív üzenete van a jelen számára. A fő kérdés – mellyel az előadó hozzászólását zárta – begyógyítja-e az Európai Unió a történelmi sebeket?

Október 28-án a kassai Műszaki Múzeumban kiállítás nyílt *Rákóczi bélyegeken* címmel, ami egyrészt a fejedelemhez és korszakához kapcsolódó bélyegeket, valamint az e korhoz

kapcsolódó képeslapokat tárta a látogatók elé. 47 ország nagyjából 500 bélyegét mutatták be, melyek magához a fejedelemhez és családjához kapcsolódtak, beleértve a Zrínyieket is. A tárlat áttekintést nyújtott a kassai postai küldeményekről, nyomtatványokról és bélyegzőkről is. A megnyitót szakmai szeminárium követte. A Múzeum az év folyamán több Rákóczival kapcsolatos tárlatnak adott otthont. Az épület maga a néhai Felső-magyarországi¹⁸ Főkapitányok Háza volt otthona a fejedelemnek is, aki pont háromszáz évvel ezelőtt, 1706. október 14-én érkezett Kassára és e falak között élt.¹⁹ A kiállítás november 12-én fejeződött be, amikor megjelent a kiállítás alkalmából közreadott kétnyelvű kiadvány, mely az előadások anyagát is tartalmazza.

Este a Márai-házban Csala Kornélia, a Kassai Polgári Klub elnöke mutatta be a szervezett 124 oldalas *Rákóczi és a kurucok nyomában* című háromnyelvű kiadványát (szlovák, magyar, angol), amit a budapesti Heraldika Kiadó adott ki. A kilenc szerző majd 50 szlovákiai, kárpát-aljai és magyarországi vár és város történetét tárgyalja, elsősorban a kuruc korra összpontosítva. Este a Kassai Állami Színházban *Muzart: Varázsfuvola* című operáját adták elő.

A magyarországi ünnepek

Másnap, október 29-én került sor Kassán a záróünnepségre a *Nosztalgia-vonat* érkezése után.

II. Rákóczi Ferenc és bujdosótársai újratemetésnek 100. évfordulóján Magyarországon négy helyszínen tartottak ünnepeket.²⁰

Október 27-én este 18 órakor Budapesten a Szent István Bazilikában II. Rákóczi Ferenc, Zrínyi Ilona és a kuruc bujdosók emlékére tartottak misét. A szertartás kezdetére megtelt a Bazilika. A Rákóczi Szövetséget *Vígh Károly, Martényi Árpád*, a MNM Rákóczi Múzeumát *dr. Tamás Edit* történész, főmuzeológus képviselte.

A szentmise kezdetén *Petraskó Tamás*²¹ és a hagyományörzők ünnepélyes keretek között hozták be II. Rákóczi Ferenc és Zrínyi Ilona arcmását, egy 1906-os Rákóczi zászlót, nemzeti lobogók és egy gyászzászló kíséretében. Őket követte a Szent Korona mása 3 koronaőr kíséretében. A szentmisét bemutató kanonok megemlékezett II. Rákóczi Ferencről és édesanyjáról, részleteket olvasott fel Mikes Kelemen leveleiből, s felidézte a száz évvel ezelőtt történeteket. Ünnepélyesen zajlott a hagyományörzők kivonulása is. Ezután a résztvevők megkoszorúzták II. Rákóczi Ferenc és Bocskai István szobrát.

2006. október 28-án reggel a Nyugati Pályaudvar Királyi vágányáról indult útjára a MÁV Nosztalgia Kft. *Rákóczi Emlékvonata*, melyhez egy Rákóczi-emlékkocsit csatoltak. Az utasokat, vendégeket a Királyi váróban korabeli ruhába öltözött vasutasok és kiszolgáló személyzet fogadta és látta el tudnivalókkal. A vonat mellett vasutas díszgyenruhába öltözött fúvószenekar játszott.

Miután 7 órakor kifutott a pályaudvarról, az utasok megismerkedtek a szerelvénnel és *dr. Tamás Edit* vezetésével megtekintették a Rákóczi emlékkocsit.²²

Az első megálló Hatvanban volt. Itt a vasútállomás utasai, a múzeum munkatársai és vasúti vezetők tekintették meg a Rákóczi Emlékkocsit és a 424-es számú gőzös vontatta 100 esztendőes vagonokat.

Ezután Miskolc következett. Az Emlékvonattal érkezőket a Rákóczi Szövetség helyi vezetője, *Benke István* köszöntötte a vasútállomás előcsarnokában. Fzt követően a vonattal érkezett

¹⁸ Felső-magyarország alatt még a XIX. században is a Magyar Királyság keleti részét értették. Alsó-Magyarország alatt annak nyugati részét.

¹⁹ Az 1906-os újratemetés idején a ház kaszárnyaként szolgált. A hadseregnek viszont megtiltották a részvételt s a kaszárnyában az 1906-os ünnepi felvonulás alatt katonai gyakorlatot tartottak.

²⁰ Ezek felidézésénél *dr. Tamás Edit* nyújtott segítséget, amit hálás köszönettel nyugtázok.

²¹ Neki köszönhető, hogy Budapesten legalább erre a szentmisére sor került! Nem tudunk róla, hogy a Deák téri evangélikus templomban megemlékeztek-e I. hőkölly hamvainak hazahozataláról, holott az épület falán erre emléktábla emlékeztet.

²² Eredetileg kiállítás várta volna az utasokat. Anyagiak hiányában ezt azonban nem tudták megrendezni, holott forgatókönyve rendelkezésre állt. A kocsiban megrendezett tárlat hosszabb időt töltött volna Kassán is. Az ünnepek zsúfolt programja miatt azonban a kassaiak nem nézhették meg az emlékkocsit.

tek buszra szálltak. A helyi Rákóczi megemlékezést a Rákóczi Szövetség helyi szervezete, Miskolc városa, s Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Közgyűlése a Rákóczi-háznál, a Galériánál tartotta. A megye, a város, a Rákóczi Szövetség és a Miskolci Galéria képviselői a Rákóczi emléktáblánál koszorúztak. A Galéria kapualjában dr. Gyulai Éva rendezte emlékkiállítás tekinteték meg az érdeklődők a 100 évvel ezelőtti eseményekről.²³ Az udvarban ünnepi műsor elevenítette fel a kuruc időket. Az irodalmi összeállítás, a diákok tánca és éneke után a felsőzsolcai nyugdíjasok kórusa lépett föl. A szervezők egy emléklapot és egy emlékképeslapot is megjelentettek a rendezvény emlékre.

Innen a gőzös Sárospataknak vette az irányt, ahová 14 óra előtt érkezett. A vasútállomáson nagyjából kétezren várakoztak. Megjelent a város képviselőtestülete, a helyi intézmények küldöttségei, a környékbeli települések (Hegyalja, Rákóczi-birtokok) polgármesterei, képviselői és számtalan érdeklődő a városból és környékéről. Az évforduló jelentőségét, s a 100 évvel ezelőtti eseményeket elevenítette fel ünnepi beszédében dr. Hőrsik Richárd, Sárospatak polgármestere. A Városi Fúvószenekar emelte az ünnep fényét. A rendezvények mindögyikén részt vett egy 1906-ban készült zászló.²⁴ A város polgármestere, és a MNM Rákóczi Múzeuma igazgatója emlékszalagot kötött a zászlóra. A Vasútállomásról az ünnepi menetet Petraskó Tamás vezette a hagyományörző lovasok élén.

A fellobogozott városban az emlékezők méltóságteljesen vonultak a Rákóczi szoborhoz. Az ünnepi menet teljes egészében betöltötte a Táncsics utcát. A szoborhoz közeledve már hallhatták Nagy Csaba tároगतójátékát. A kuruc kori dallamok után a polgármester, ezt követően Szendrey András a MÁV Nostalgia Kft. igazgatója és Devecz Miklós, a MÁV Személyszállítási Üzletágának igazgatója, végül a zempléni települések képviselői helyezték el a kegyelet koszorúit.²⁵ Zirczi László, a Sárospataki Református Kollégium diákja egy idézettel elevenítette fel a kuruc időket.

A történelmi menet végighalad a Rákóczi úton, eközben megszólalt a református, majd a katolikus templom harangja, s tároगतó hangjai is kísérték a felvonulást. Az ünnepség a Rákóczi-várban fejeződött be. A váruudvarban folytatódott a program: a vendégeket Jósainé dr. Dankó Katalin igazgató köszöntötte. A Művelődési Ház Kamarakórusa és a Református Templom Énekkara közös programmal lépett fel Csehi Ferenc vezényletével. Ezt követően a Rákóczi Múzeum *Rákócziak dicső kora* című kiállításával ismerkedtek meg az érdeklődők.²⁶ Végül az Árpád Vezér Gimnázium és Kollégium énekkara énekelt a Rákóczi kesergőt Baloghné Rozgonyi Antónia vezényletével.

A Nostalgia vonat 18.10 perckor folytatta útját Sátoraljaújhelyre. Már messziről feltűntek az örömtűzek a város határában. Fél hét körül – már sötétben – futott be a vasútállomásra, ahol majd kétezer érdeklődő, tisztelgő várakozott. Környékbeli és határon túli magyar települések polgármesterei, képviselői. Közülük többen zászlókat hoztak, itt voltak a szülőfalu, Borsos képviselői is.

Szamosvölgyi Péter, Sátoraljaújhely polgármestere ünnepi köszöntőjével kezdődött a megemlékezés. A polgármester is elhelyezte a város emlékszalagját az 1906-os történelmi zászlón. Emléktáblát avattak II. Rákóczi Ferenc és bujdosótársai újratemetésére emlékezve.

Petraskó Tamás és a hagyományörző lovasok vezetésével fákllyás ünnepi menetben indultak el mindannyian a város központjába. Az ünnepi fények, a harangzúgás, a fákllyák, a Boglyoskán lobogó örömtűzek az egy évszázaddal ezelőtti eseményeket idézték.²⁷ A program a Színházban folytatódott. Előbb az V. István Közgazdasági és Informatikai Szakközépiskola tanulói, tanáruk, Szűcsné Dankó Márta vezetésével, majd a kassai Patria Színtársulat művészei

²³ A miskolci Herman Ottó Múzeum kidolgozta a nagyszabású kiállítás forgatókönyvét, anyagiak hiányában azonban ettől el kellett tekinteniük.

²⁴ Szajkó Gábor illetve a Rákóczi Szövetség, Sátoraljaújhelyi Helyi Szervezetének tulajdona.

²⁵ A Rákóczi Szövetség Sárospataki Szervezete nevében dr. Tamás Edit elnök, Kosztyánszky János a Ruszin Kisebbségi Önkormányzat elnöke, Tóth Tamás az Árpád Vezér Gimnázium igazgatója és környékbeli iskolák képviselői.

²⁶ Ezt 2003. X. 25-én nyitották meg.

²⁷ 1906-ban éjszaka haladt át Zemplénen a hamvakat szállító szerelvény, s hasonlóképpen tisztelegtek elődeink.

„Hej Rákóczi, Beresényi!” című ünnepi műsorának tapsolhatott a közönség. A különvonat a történelmi Zemplénből, mely méltón ünnepelt, reggel indult Kassára.

Az ünnepi felvonulás

Az utasokat a kassai peronon a Rákóczi Induló fogadta, majd Eugen Čižo, alpolgármester köszöntötte az érkezőket: „Megtisztelve érezzük magunkat az önök látogatása által és értékeljük elszántságukat, mellyel városunkban érkeztek kegyelettel emlékezni a száz évvel ezelőtti eseményekre. Azzal az üzenettel érkeznek, melynek lényege a tisztelet az olyan értékek iránt, melyek ellenállnak az időnek. Köszönjük önöknek, hogy nem felejtenek, köszönjük az alkalmat, hogy megismerkedhetünk és mindarról beszélhetünk, ami összeköt bennünket, függetlenül a határoktól vagy egyéb különbségektől, köszönjük azt, hogy ma velünk közösen felidézük egy nagy és értékes ember emlékét, aki a saját hányatott korában képes volt egyesíteni a közös igazságos ügy érdekében számos nemzetet és embert függetlenül azok kultúrájától, vallási meggyőződésétől, vagy társadalmi rangjától. Üdvözöljük önöket Kassán!..”

Az egyre duzzadó többezres tömeg a Városi Park Zene-pavilonjánál meghallgatta az alpolgármester üdvözlő szónoklatát: „Ezt az eseményt, mely jellegzetesen beírta magát városunk történetébe, felvonulással és kegyeletes emlékezéssel kívánjuk felidézni a kassai utcákon, melyek hűségesekek maradtak a fejedelemhez és felkelőihez az utolsó pillanatig. A mai napon a rendezvénysorozat csúcspontjához ért, mely a fejedelem tevékenységéhez kötődik városunkban és a környező régióban. Nagyon örülök, hogy az ünnepség századik évfordulóján együtt tudunk emlékezni, békében és barátságban, méltósággal és kegyelettel. Úgy ahogy száz évvel ezelőtt, városunk számára nagy megtiszteltetés, hogy ez a kassai évforduló visszhangra talált számos emberben Szlovákiában és annak határain túl. II. Rákóczi Ferenc földi maradványait 1906. október 29-én hozták Kassára és temették el a Szent Erzsébet-székesegyház altemplomában, az akkori városi képviselők kívánságára. Kassa városa ma is kezességet vállal ezen emlékűnnepség fölött. Rákóczi üzenete számunkra állandóan aktuális és tartósan emlékeztet bennünket, hogy a szabadság nagy ajándék, melyet védenünk kell és ha szükséges, harcolnunk is kell érte..”

A Rákóczi-zászlóra felkerült Kassa szalagja. Ezután a menet elindult az állomásról a Fő-utca felé, hogy ott fölfejlődvé végigvonuljon a Szent Erzsébet-székesegyházig.²⁸ A fúvószenekar az elején a *Szentek bevonulása* című gospel játszotta, ami némi ironikus hangulatot okozott. Az emberek csodálkozva nyitották ki házaik ablakait és gyönyörködtek a festői menetben. Hagyományörzők vonultak föl kuruckori egyenruhákban, huszárok ügettek lóháton, a környékbeli falvak népviseletben. A kárpátaljaiak népes csapata külön tabla mögött vonult föl. Két zenekar játszotta az indulókat.

A Fő utca összes templomában és a református templom tornyában is megszólaltak a hangok. Három harciúrt jelt adott az indulásra, majd a fúvós zenekarok játszani kezdtek. A Fő utcán felsorakozó menetet Petraskó Tamás lovasai vezették. Elöl egy lovas haladt zászlóval, amelyen a Rákóczihoz kötődő összes város emlékszalagja lengett. Gerberákkal és krizantémokkal díszített kocsik követték, melyeken díszvendégek, valamint a meghívott városok polgármesterei foglaltak helyet. Az első kocsit Rákóczi portréját vitte, melyhez egy 25 m hosszú piros és egy 25 m hosszú fekete túllszalagot erősítettek, mely a gyászt jelképezte. Ezeknek végét 2-2 hagyományörző személy tartotta. Ezen a kocsin foglalt helyet Nagy Csaba tárogató és társai. Muzsikálásuk végigkísérte a menetet egészen a dómig. Ezt követték a lovas zászlóvivők. Itt láthattuk az összes meghívott város és község zászlaját. Ezek után következtek a települések, a ruszinok és szlovákok, a magyarországi testvérvárosok képviselői és az Emlékvonat utasai. A menet végét a csatlakozó vendégek és nézők zárták.²⁹

²⁸ Az útvonal részben eltért az 1906-tól és a most tervezettől is.

²⁹ A felvonuló szervezetek képviselői: Bodrogközi Régi Magyar Kultúra, Észak-magyarországi Várak Egyesülete (Füzér), Sátoraljaújhely, Kuruc Hagyományörző Egyesület (Rákócifalva), KMKSz – Ifjúsági Szekció (Beregszász), Nagy Csaba és Társai (Nyíregyháza), *Szvorák Katalin* népdalénekes, Kuderka fúvószenekar (Kassa) és a tiszaujvárosi fúvósok, Kassa és vidéke (Buzita, Nagyida, Szepsi, Péder, Jánok, Csécs, Szeszta), a szlovákiai magyar cserkészek, Rákóczi Szövetség, a Fidesz küldöttsége (*Pelczné dr. Gál Illdi* alelnök, *Pelcz Gábor*, ügyvezető igazgató, *dr. Kiss Akosné Gonda Erika*, Csermely Kórus (Kassa) és mások.

Az ünnepi menet látványtervezője *Beke Sándor* színházi rendező volt.³⁰ Nagyjából ötezer felvonuló menetelt a járdákon álló kíváncsiskodók sorfala előtt. A Csákv-Dessewffy palota erkélyét teljes szélességben a CUM DEO PRO PATRIA ET LIBERTATE felirat uralta, melyet a Rákóczi- és városcímer fogott közre. Az erkélyt a szlovák, a magyar és az EU-zászló díszítette. A menet az erkély alatt önkéntelenül megállt.³¹ A magyar államfő a főpolgármester kísérében az egykori Városháza erkélyéről nézte végig a felvonulást. Az időjárás ezen a napon nem kedvezett a rendezvénynek, mivel szinte állandóan szemerkélt az eső.³² Délben a Dóm előtt felállított emelvényen *Sólyom László* köztársasági elnök, *Zdenko Trebita*, a KÖK elnöke és *František Kupeňák*, a város főpolgármestere tartott ünnepi szónoklatot.

A szónoklatok

A Magyar Köztársaság elnöke, miután üdvözölte a kassai polgárokat, vendégeket, megemlégette, látja a zászlókat Borsitól Kárpátaljáig. „Nagyon köszönöm főpolgármester úrnak ezt a kedves meghívást. Ezzel alkalmat adott arra, hogy Kassa példát mutasson az egész országnak, hogyan lehet és hogyan kell együtt ünnepelni történelmi múltunk közös gyökereit. Örömmel jöttem ide. Tudom, hogy Rákóczi emléket a szlovákok is szívükben őrzik. Tudom, hogy vannak népdalok és mondák Rákócziról, azt pedig hogy nekünk mit jelent a Rákóczi-nóta, mit jelent a Rákóczi-induló, azt nem kell mondani. Rákóczi korában nem volt nemzetiségi kérdés. (Taps) Jól tudjuk, hogy amikor Rákóczi kibontotta zászlóját, I. Lipót abszolutizmusa ellen, akkor a zászlókuál gyülekeztek szlovákok is. 6000 szlovák kuruc volt, akiről tudunk a füljegyzésekből, akik együtt harcoltak Rákóczi seregében...

Kassa azok közé a városok közé tartozik, amelyek hűek múltjukhoz, őrzik azokat az értékeket, amelyekhez ragaszkodtunk háromszáz évvel ezelőtt is.

Mindig örömmel jöttem Kassára. Először még 1960-ban. Akkor voltam először Rákóczi sírjánál. Büszkén néztem meg a Rákóczi-palotát. Szívesen mentem el a ferencesekhez, ahol Rákóczi imádkozott. És megtiszteltetésnek érzem, hogy Kassa meghívására most már Magyarország képviseletében mint a magyar nép egységének kifejezője vehetek részt azon a szentmisén, amit a nagy fejedelem emlékére tartanak. (Taps)

Ahogy annak idején kiálltunk közös értékünkért, úgy kell most is az Európai Unión belül hasonló értékeket érvényesítenünk. Itt, amikor fölidézzük azt a múltat, ami összeköti, rá kell mutatni arra a jelenre, ahol szintén együtt vagyunk egy nagy nemzetközi közösségen belül. Az Európai Unió az nemcsak gazdasági közösség, az mindenekelőtt az értékek és jogok közössége. De elsősorban az Európai Unió azért jött létre, hogy az európai népek békében és barátságban éljenek egymással és hogy ezen belül mindenkinek a jogait megvédje. Minden hetedik uniós polgár kisebbségben van a saját államában és az Unió is azt vállalja, hogy mindenkinek megvan a joga a saját történelméhez, saját nyelvéhez. (Taps.)

Még egyszer szeretném kifejezni hálámat Kassa városának, hogy lehetővé tette ezt a nagyon szép közös ünnepelt, amit tapasztalunk ez év áprilisától kezdve. Hadd fejezzem ki a reményemet, hogy mindaz ami ma itt történik, valóban példa lesz és tovább fogunk menni ezen az úton. Hogy Kassa megőrizi a maga nyitottságát, nyitóltságát. Mi pontosan ilyen nyitott, őszinte szívekkel jövünk ide.”

Majd a kerület elnöke lépett a mikrofonhoz: „Hét hónap alatt számos rendezvénynek köszönhetően mélyebben ismerhettük meg azt a történelmi személyiséget, akiről szenvedélyes viták folynak. (...) Száz évvel ezelőtt az épp érkező XX. század a világnak gyakran kedvezőtlen arcát mutatta és értetlenségét. Egy dolgot azonban nem tudott meggátolni, bár erre többször minden eszközzel kísérletet tett. Nem szüntethette meg az egykori Magyarhon nemzetében a közösen megélt történelem tudatát és a közös kultúra érzetét. Rákóczi személye ennek bizonyítéka. ..., ami halála után is túlmutat törekvésein. (...) Kétség kívül, a fejedelem csodákozna az egykori Magyarhon más arculatán és még jobban elámulna az egyesült modern Európa láttán. A legbecesebb érték ma azonban, ugyanúgy mit akkor, a megfontolt és önálló döntés önmagunkról és elsősorban a szabadság. (...) Védjük ezt és tiszteljük. Térjünk vissza értékes elődeink gondolataihoz, hogy világosan előrevetítsük elkövetésünket közös európai

³⁰ Annakidején a látványtervező Nemes Mihály (1866–1945) festőművész volt, a régi magyar viseletek kutatója. Ő tervezte a magyar nemzeti hadsereg és a rendőrség díszruháját.

³¹ A száz évvel ezelőtti menet hossza 2 km volt és a felvonulás valamivel több időt vett igénybe, mint fél órát.

³² Annakidején reggel borongós idő volt, de a délelőtt folyamán kisütött a nap.

jövönkről. (...) Ápoljuk a toleranciát és az egymás iránti megértést. Ihlessen minket a történelem, hogy korunk a história lapjaira a béke és a haladás koraként írja be magát.”

Végül a főpolgármester következett: „Ma, e kegyeletteljes alkalommal, úgy mint elődeink száz évvel ezelőtt, mélyen meghatottan, közösen időzzük föl egy ember emlékét, aki számos irányban jelentősen befolyásolta saját korát és maradandóan meghatározta a bekövetkező jövőt. Üzenete, melyet a híres jelszó... Istennel a hazáért és szabadságért képviselt, nem ment feledésbe. Nem szürkült el, nem vesztett érvényességéből, az idő nem gyöngítette és Kassa nem feledkezett meg róla. Megbecsüljük a tény, hogy éppen a mi városunknak jutott a megtiszteltetés védeni II. Rákóczi Ferenc üzenetét és tisztelettel vállaljuk üzenete ápolásának kötelezettségét. Az értékek, melyeket egész életében, a leigázott nemzetek szabadságáért vívott harc alatt, és a számkivetésben is vallott, egyetemesek és örök érvényűek – közös nevezőjük a törhetetlen bátorság, hit az igaz ügyben, a hazaszeretet és a szabadság iránti tisztelet. A história emlékeztet, hogy Kassa ennek az üzenetnek a gondozója. Annak a személyiségnek az üzenete, aki egy zászló alatt egyesítette Magyarhon számos elnyomott nemzetét, a szabadságért vívott küzdelemben. Abban az időben Kassa a Rákóczi-felkelés erője volt, ma nyitott város, mely előítéletek és ideológiai felhangok nélkül tiszteli múltját és saját nemes elődeit. Hölgyeim és Uraim, lépünk be most közösen a Szent Erzsébet-székesegyházba, ebbe a méltóságteljes és gyönyörű kassai szentélybe és száz év után újra tisztelegünk közös istentisztelettel e személyiség előtt, aki annyira jelentősen beírta nevét a mi közös történelmünkbe!”

Örömmel nyugtáztuk, az elhangzott beszédek, amint ez a kiragadott részletekből is érzékelhető, méltók voltak az ünnepséghez és a fejedelem személyéhez, életművének üzenetéhez. S ezt elmondhatjuk a rendezvénysorozat alkalmával elhangzott összes beszédre, akár szlovákok, akár magyarok voltak a szónokok.³³

Ünnepi szentmise

A latin nyelvű ünnepi szentmisét *Pásztor Zoltán* püspöki helynök celebrálta. Magyar és szlovák nyelvű prédikációjában a vak Bartimeus példáját véve alapul³⁴ kifejtette, mennyire fontos a tisztánlátás, mellyel a fejedelem rendelkezett. Rámutatott, szükség van a szlovák és a magyar nép kiegyezésére, melynek egyik hátráltatója, hogy mindkét fél arra vár, hogy a másik tegye meg az első lépést. A kassai Csermely Kórus *Havasi József* karnagy vezényletével³⁵ az ünnepi bevonulásakor *Georg Friedrich Händel* *Occasional* című oratóriumának utolsó tételét adta elő, majd *Wolfgang Amadeus Mozart* *Missa brevis* D-dúr miséjét énekeltek. A szentmise folyamán elhangzott *Händel Cantata Deo* című műve és Rákóczi imája, a *Győzhetetlen köszönet* kezdetű ének is. A magyar *Himnusz* után, *Händel* *Messias* című oratóriumának *Hallelujája* csendült föl.³⁶ A templom teljesen megtelt. A mise után a magyar államfő megkoszorúzta a kriptában nyugvó hamvakat³⁷, majd a koszorúzás a székesegyház északi falán elhelyezett epitáfiumnál folytatódott.³⁸ Szlovák Katalin népdalénekes énekelt magyarul és szlovákul. Egy leánya és egy fiúcska szlovák és magyar nyelven fogadalmat tett a kassai fiatalság nevében,

³³ A beszédeket a város külön kétnyelvű kiadványban kívánja közreadni.

³⁴ Márk Evangéliuma 10:46–52.

³⁵ Ez a kórus 1976-ban, a fejedelem születésének 300. évfordulóján tartott ünnepségen is szerepelt. Igaz, akkor a pártállam satuba szorított keretei között lehetett csak megtartani a nagyon szegényes megemlékezést.

³⁶ A felvonulóról a Szlovák Lávirati Iroda (TASR) fényképészce olyan felvételt készített, melyen a lovaskocsin vitt Rákóczi-portré mögött Jemerka Ulrik (1862-1946) emléktáblája látható a Vitéz-ház falán (l. Új Szó 2006.X.30., 1.). Akaratlanul is emlékeztetett ezzel arra, hogy a dóm karnagya vezényelte az újratemetés alkalmával *Cherubini* *rekvizemjét* és 1908-ban komponálta *Kuruc fantázia* c. művét.

³⁷ Vele koszorúzott a Kerületi Önkormányzat elnöke és a város főpolgármestere.

³⁸ Löffler Béla szobrász és Sipos Béla építész alkotását 1938-ban leplezték le. 1945-ben Ladislav Krémery ügyvéd levette, majd a két alkotó 1967-ben visszahelyezte eredeti helyére. – a koszorúzóknévsora: dr. *Lomnici Zoltán*, a Legfelsőbb Bíróság elnöke, *Araló Gergely* államtitkár, a MK-kormány nevében, *Hárs Gábor*, országgyűlési képviselő, az Interparlamentáris Unió Magyar Nemzeti Csoportjának elnöke a Magyar Országgyűlés nevében, *Radučiné dr. Fogarasi Katalin* titkár és dr. *Gedai István*, a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság nevében, dr. *Koncz Árpád*, az Állami Számvevőszék elnöke, *Hulló József Ferenc* ny. altábornagy, a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum főigazgatója,

hogy Rákóczi örökségéről nem feledkeznek meg és híven megőrzik azt. Majd egy-egy sárga gerberát helyeztek el az epitáfium díszrácsára. Am a koszorúzást meg kellett gyorsítani, mert zápor zúdult az ünneplőkre. A meghívott vendégek számára fogadást adtak a Slovan szállóban, ahol Sólyom László ismét rövid köszöntőt mondott³⁹, majd a Nostalgia-vonat utasai délután háromkor tovább utaztak Borsiba, ahol megtekintették a fejedelem szülőházát és azután visszatértek a magyar fővárosba.

A Hóhér-bástya udvarát a hagyományos mesterségek uralták. Kovácsok, takácsok, szövő, agyagosok, kardkésztők, játékkészítők, gyöngyűzők, szücsök, érmeverők stb. A színpadon helyi zenekarok és énekesek szórakoztatták a nézőket. Az ünneplők ellátogattak a Rodostói-házba, megtekintették a kiállításokat, sokan megkoszorúzták a Rákóczi-szobrot.⁴⁰

Az Alsó Városkapu alatti területen Tokaj és vidékének borait mutatták be a termelők borkóstolóval egybekötve. A helyszínen Rákóczi emléktárgyakat árúsítottak. Az előtérben zene fogadta a látogatókat. 17 órakor a Ghymes Együttes Fő-utcai koncertje a Városkapu közelében zajlott.

Este 18 órakor ünnepi istentiszteletet tartottak a református templomban. Az igét *Bojtor István*, nyugalmazott főnyí lelkipásztor hirdette. A prédikáció Rákóczi jelszavát, a *Cum Deo Pro Patria et Libertate*-t értelmezte az Örök Ige fényében.

Néhány zárógondolat

François Lobry a következőképpen búcsúzott Sztambulban a hamvaktól 1906-ban: „Szent Benedek templom, Franciaország ősi szentélye, régi boltíveid alatt őrizted egy nagytekű fejedelem és egy kinagasló hercegnő értékes földi maradványait. Szeretted ezen kincseket, büszke voltál rájuk, mert azok, akiknek földi maradványait megőrizted, kebeledben megnyugvást találtak. Francia föld, te voltál e tekintetben e nemes számkivetettek megőrzője, akik nem fordulhattak a hazai föld felé, feléd fordultak, hogy megnyugvást találjanak. (...) Szent Benedek templom, te szeretted ezen kincseidet mert magába zártad annak földi maradványait, aki a nemes és szép magyar lélek megtestesülése volt. Zrínyi Ilona, Munkács hőse, leánya, neje és anyja a hősöknek. Tekintetem megáll a sírkövön, mely nyughelyét jelezte.” „...csend lesz az öreg St. Benoit alatt... Szent Benedek templom, te most gyászolsz, elvették tőled kincseidet, dicsőségedet... Ragaszkodsz Rákóczi Ferenc dicsőségéhez és anyjához a szép és bátor Zrínyi Ilonához, elható hangon mondd, Magyar Haza elviszed dicső kincseimet, de távoznom emlékezel Szent Benedek szentélyedre francia földön. (...)Az öreg Szent Benedek templom halálaköln mosolyog a jövőbe és szelíden mormolja, magyar föld, tudom, majd meglékezel a francia földről.”⁴¹

³⁸ Szickné Tóth Kornélia, a Rodostó Alapítvány elnöke, Jósainé dr. Dankó Katalin, a sárospataki Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma igazgatója, Gyárfás Iláikó, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Önkormányzat elnöke, Fülöp István, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat elnöke, dr. Ódor Ferenc országgyűlési és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei önkormányzati képviselő, Kozma Péter, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzatának alelnöke, Göncz László a szlovéniai magyarok nevében, Pelczné dr. Gál Iláikó országgyűlési képviselő, a FIDESZ-MPSZ alelnöke, a Kassai Önkormányzati Kerület (Irebulá elnök, Szöllős János mérnök, alelnök, Duróvők mérnök, alelnök, Múdra Rozália mérnök, a KÖK Hivatalának elnöke), a város főpolgármestere két alelnökével, Čukoval és Mikuláš Čekovál, a Csemadok Kassa városi szervezete és a Thália Színház nevében Kolár Péter színiigazgató és Reiter Krisztina alelnök, a Magyar Koalíció Pártja nevében Duray Miklós alelnök, Bárdas Gyula frakcióvezető, Bíró Ágnes, Szögedy Anna, Köteles László parlamenti képviselők, az MKP városi szervezete nevében Filpko József elnök és Major György, óvárosi önkormányzati képviselő, az MKP Óvárosának elnöke, a Kuruc Hagyományörző Egyesület (Rákócifalva), Reznicsék László a Vezérlő Fejedelmek Asztaltársaság Egyesület nevében, a Rákóczi Szövetség és tagszervezetei (Szolnok, Székesfehérvár), a budapesti Szent Margit Gimnázium nevében Fülöp Ádám és Kmel Zsófia, az ózdi József Attila Gimnázium növendékei és további iskolák, szervezetek, valamint magánszemélyek.

³⁹ Kossznyelvek szerint, elsősorban azokat hívták meg, akik semmit sem tettek e rendezvénysorozat sikeréért.

⁴⁰ E koszorúzások alkalmával is beszédek hangzottak el. Az egyik szónok szerint, Kassa kitétt magáért, de Budapest szégyellheti magát. – Tegyük hozzá, Demszky Gábor főpolgármester nagyszülei a kassai temetőben porladnak.

⁴¹ Lobry, Francois X.: II. Rákóczi fejedelem hamvainak hazaszállítása, ford.: Nagy Gyuláné, Magyar-turán-szumir Szemle, Bruxelles 1974., 55. old. az eredeti munka Konstantinápolyban jelent meg 1906-ban

Hankó Ildikó szerint: „Azóta Kassán nyugszik a Nagyságos Fejedelem, és ma ismét várja a hazatérést, mivel időközben Kassát elveszítette a magyar haza.”⁴² Megítélésünk szerint, inkább új feladatot kapott, mely a mi vállunkon nyugszik. Erről Hanák Péter történész beszélt Benda Kálmánnak: „...nagy jelentőségű volt, hogy Rákóczi Ferenc hazatért, hogy itt nyugodik és amint Rodostó egykoron a török-magyar közeledésnek és barátságának lett a szimbóluma, reméljük, hogy Kassa is, a kassai dóm is és Rákóczi hantjai egy jobb szlovák-magyar megértésnek lesz majd a jelképe.”⁴³ Úgy tűnik, ennek az óhajnak most megnyílt a lehetősége.

November elején Kassán ülésezett a Szlovák-Magyar Történész Vegyesbizottság. Remélhetőleg munkálkodásuk eredménye belátható időn belül érvényesülni fog társadalmi méretekben is.

De söpörjünk egy kicsit a saját portánk előtt is. Megütközéssel kellett tudomásul vennünk, hogy a Magyar Nemzet és a Népszabadság pozsonyi tudósítóival íratva meg cikkeit a rendezvényről⁴⁴ – akik nem utaztak ki a helyszínre –, és e lapok képviselői nem tartották fontosnak, hogy jelenlétükkel tiszteljenek a fejedelem emléke előtt.

Elmondhatjuk, a fél éven át tartó rendezvénysorozat méltó módon zajlott le.⁴⁵ Ez pedig elsősorban Kassa önkormányzatának és a KÖK-nek köszönhető. Egyben annak a reményünknek is hangot adunk, hogy száz év múlva a hivatalos Magyarország méltóbban fog emlékezni erre az eseményre.

Balassa Zoltán

⁴² Hankó Ildikó: Szép férfi volt. In: Demokrata 2006. IV. 13., 39. old.

⁴³ Ha még nem tudná. Októberi tudományos mozaik. Műsorvezető: Benda Kálmán. Szerkesztő: Kerekes István. Kossuth Rádió 1981. X. 11.

⁴⁴ Neszméri Sándor: A fejedelem öröksége, in: Magyar Nemzet 2006. X. 30. 10.; Szibácssy József: Rákóczi-megemlékezés Szlovákiában, in: Népszabadság 2006. X. 30.

⁴⁵ Nem hagyhatunk figyelmen kívül néhány sajnálatos ügyet sem. Nem értjük, hogy a Rákóczi Szövetség elnöke egyetlen egy rendezvényen sem vett részt. – Amikor a nagyságos fejedelem szobrának felállítására került sor, két férfi beszélgetve megjegyezte, nem baj, majd a cigányok el fogják szállítani a lémgүйítőbe. A Szlovák Nemzeti Párt meg tiltakozott a szoborállítás ellen, mivel 'Rákócziiban a szlovák nép gyilkosát látja és a szoborban a magyar irredentizmus trójai falovát.' 'Lelkük rajta!' – A szakmai konferencián fiatalok jópofáskodtak, azonban Čaplovic korrekt elemzése egy kis időre lehűtötte őket. Később azonban szemtelen megjegyzéseket tettek R. Várkonyi Ágnes nemzetközi hírű kutatóra. – Október 20-án Márai Sándor egykori iskolájának falán, a Matica slovenská annak az Emanuel Böhmnek leplezte le az emléktábláját, aki a második világháború után felháborító tervet dologozott ki a magyarok kitelepítésére. – A Rákóczi Szövetség által szervezett, Kassára látogató fiatalok öt autóbuszát a magyar ipari kollégiuma előtti parkolóban október 27-ről 28-ára virradó éjszaka feltörték és műszaki cikkeket tulajdonítottak el az ismeretlen tettesek. – Amikor az ünnepi menet végig vonult a Fő utcán, ketten arról beszélgettek a háttér mögött, hogy az egész menetet a Dunába kellene hajtani. – Ivan Čašparovič államfő fáradtságra való hivatkozással hátrította el a meghívást. – Rudolf Schuster, korábbi szlovák államfő részt vett a szakmai konferencián, ám a felvonulástól és a misétől távol tartotta magát. Köztársasági elnök korában a Dómgig kísérté Mádl Ferenc államfőt, de már nem tartott vele a koszorúzáskor. A mánták (németek), akiknek Schuster is a leszármazottja, 1906-ban kuruckori ruhákban vonultak föl, amivel nagy sikert arattak. Úgy látszik megtagadta elődeit. – A szlovák parlament elnöke szintén Kassán tartózkodott, ám egy családi összejövetelt részesített előnyben. – Október 29-én délután, két randalírozó fiatal kibontott szlovák zászló alatt ordította kétszer is: „Rákóczi je vrah!” Azaz: Rákóczi gyilkos! A rendőrség azonban rogtán őrizetbe vette őket. Másnap egyikük a TV Našában bocsánatot kért a történetekért. Ezeket a néha jelentéktelen jelzésekért csupán azért említjük, mert van még bőven tennivaló a két nép közötti viszony javítása érdekében.